

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

PRVI ODJEL SUDA

PREDMET JURIĆ protiv HRVATSKE

(Zahtjev br. 51771/21)

PRESUDA

Članak 6. stavak 1. (građanski aspekt) • Pristup sudu • Odbijanje zbog nastupa zastare zahtjeva podnositeljice za naknadu štete zbog oduzimanja zemljišta, upisanog kao nerazvrstana cesta i javno dobro, nerazmjerno je ograničilo njezino pravo na pristup sudu • Nisu uočene okolnosti koje bi ukazivale na prijenos zemljišta u vlasništvo države ili osnovu na kojoj je podnositeljica zahtjeva mogla saznati da joj je zemljište oduzeto prije odluke domaćeg suda o tome • Način na koji su domaći sudovi računali zakonski rok zastare u predmetu podnositeljice zahtjeva nije bio predvidljiv • Podnositeljici zahtjeva uskraćena je mogućnost dobivanja naknade štete • Narušena je sama bit prava na pristup sudu

Pripremilo Tajništvo. Nije obvezujuće za Sud.

STRASBOURG

7. svibnja 2026.

Ova će presuda postati konačna pod okolnostima utvrđenima u članku 44. stavku 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

U predmetu Jurić protiv Hrvatske,

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući u vijeću u sastavu:

Ivana Jelić, *predsjednica*,
Erik Wennerström,
Raffaele Sabato,
Frédéric Krenc,
Davor Derenčinović,
Artūrs Kučs,
Anna Adamska-Gallant, *suci*,

i Ilse Freiwirth, *tajnica odjela*,

uzimajući u obzir:

zahtjev (br. 51771/21) protiv Republike Hrvatske koji je hrvatska državljanka gđa Vanessa Jurić („podnositeljica zahtjeva”) podnijela Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Konvencija”) dana 15. listopada 2021.;

odluku da se Vladu Republike Hrvatske („Vlada”) obavijesti o prigovorima u pogledu prava na pristup sudu i prava na mirno uživanje vlasništva, a da se ostatak zahtjeva proglasi nedopuštenim;

očitovanja stranaka;

nakon vijećanja zatvorenog za javnost 31. ožujka 2026.,

donosi sljedeću presudu koja je usvojena na navedeni datum:

UVOD

1. Zahtjev se odnosi na oduzimanje zemljišta podnositeljice zahtjeva, na kojem je 1970-ih godina izgrađena nerazvrstana pristupna cesta, koja je 2000. godine asfaltirana, na temelju Zakona o cestama iz 2011. godine kojim su takve ceste prenesene u vlasništvo lokalnih vlasti. Podnositeljica zahtjeva prigovora na temelju članka 6. stavka 1. Konvencije i na temelju članka 1. Protokola br. 1.

ČINJENICE

2. Podnositeljica zahtjeva rođena je 1982. godine i živi u Rijeci. Zastupao ju je g. B. Čolić, odvjetnik u Rijeci.

3. Vladu je zastupala njezina zastupnica, gđa Š. Stažnik.

4. Činjenično stanje predmeta može se sažeti kako slijedi.

5. Dana 28. srpnja 2011. na snagu je stupio Zakon o cestama. Njime je bilo propisano da sve nerazvrstane ceste – ceste koje se koriste za promet vozila po bilo kojoj osnovi i koje su pristupačne većem broju korisnika, a nisu razvrstane kao javne ceste – postaju javno dobro u vlasništvu jedinica lokalne samouprave. Trebalo ih je upisati kao takve u zemljišnim knjigama bez obzira na postojeće upise (vidi stavak 20. ove presude).

6. Podnositeljica je 2013. godine naslijedila više zemljišnih čestica, koje se nalaze u Rijeci, od svoje pokojne tete B.J. i upisala se u zemljišne knjige kao vlasnica. Na jednoj od parcela B.J. je bila izgradila kuću, dok je na drugoj 1970-ih izgrađena pristupna cesta. Pristupnu cestu, slijepu ulicu koja povezuje nekoliko kuća u susjedstvu s glavnom cestom, koristile su i treće strane, a 2000. godine cesta je asfaltirana.

7. Godine 2014. nadležno katastarsko tijelo (*Državna geodetska uprava, Područni ured za Katastar Rijeka*) pokrenulo je zemljišnoknjižni postupak pred Općinskim sudom u Rijeci radi upisa pristupne ceste izgrađene na zemljištu podnositeljice zahtjeva kao nerazvrstane ceste. Rješenjem od 4. srpnja 2014. zemljišnoknjižni referent Općinskog suda u Rijeci podijelio je podnositeljičinu česticu kroz koju je prolazila pristupna cesta na tri zasebne katastarske čestice, pripojio jednu od njih s nekim drugim česticama u novoformiranu jedinstvenu česticu i tu novu česticu upisao kao nerazvrstanu cestu – javno dobro u vlasništvu Grada Rijeke.

8. Dana 1. listopada 2015. podnositeljica je pokrenula parnični postupak protiv Grada Rijeke tražeći naknadu za stjecanje bez osnove, tvrdeći da je dio njezinog zemljišta oduzet bez rješenja o izvlaštenju i bez naknade.

9. Presudom od 24. svibnja 2019. Općinski sud u Rijeci odbio je tužbeni zahtjev podnositeljice zbog nastupa zastare. Konkretno, sud je utvrdio da je dio dotičnog zemljišta doista oduzet, da je na njemu izgrađena nerazvrstana asfaltirana cesta i da ni podnositeljica ni njezina prednica B.J. nikada nisu dobile naknadu. Ispitao je zahtjev podnositeljice zahtjeva na temelju članka 33. Zakona o vlasništvu (vidi stavak 34. ove presude) i utvrdio da ima pravo na naknadu kao da je relevantni dio njezina zemljišta izvlašten. Međutim, istaknuo je da je cesta izgrađena 1978. godine i da su od tada izvedeni građevinski radovi (održavanja) koji se odnose na sustav oborinske odvodnje, kanalizacijski sustav i javnu rasvjetu. Također je nekoliko puta bila asfaltirana, posljednji put 2000. godine. Nakon što je asfaltiran i tako stavljen u uporabu, relevantni dio zemljišta više nije mogao biti vraćen podnositeljičinoj prednici, koja je time ostala bez vlasništva. Tada je počeo teći i petogodišnji zakonski rok za traženje naknade propisan u članku 225. Zakona o obveznim odnosima (vidi stavak 35. ove presude). Prema tome, rok zastare istekao je najkasnije 1. siječnja 2006. U svojoj presudi Općinski sud u Rijeci pozvao se, između ostalog, na rješenje Ustavnog suda od 7. veljače 2017. (vidi stavke 21. – 25. ove presude).

10. Budući da je njezin tužbeni zahtjev u cijelosti odbijen, prvostupanjski sud ujedno je naložio podnositeljici zahtjeva da Gradu Rijeci nadoknadi troškove pravnog zastupanja po odvjetniku u ukupnom iznosu od 27.000 hrvatskih kuna (3.584 eura (EUR)).

11. Županijski sud u Šibeniku presudom od 15. rujna 2020. odbio je žalbu podnositeljice zahtjeva. Konkretno, nakon što je utvrdio da je pristupna cesta prije mnogo godina bila asfaltirana te da je uspostavljena javna rasvjeta i izgrađen sustav oborinske odvodnje o trošku Grada Rijeke, prihvatio je

zaključak prvostupanjskog suda da je vlasništvo nad tim dijelom zemljišta već bilo oduzeto od podnositeljičine prednice, B.J. Budući da su vlasnici mogli zatražiti naknadu za svoje zemljište koje je postalo nerazvrstana cesta prije stupanja na snagu Zakona o cestama iz 2011. godine od trenutka kada je to zemljište oduzeto, bez obzira na to kada je u zemljišnim knjigama upisano kao nerazvrstana cesta, nastupila je zastara u odnosu na podnositeljičin tužbeni zahtjev.

12. Rješenjem od 10. ožujka 2021. Ustavni sud proglasio je ustavnu tužbu podnositeljice nedopuštenom, smatrajući da u predmetu nije otvoreno nikakvo ustavnopravno pitanje. Konkretno, naveo je da su i prvostupanjski i drugostupanjski sud dali dostatne razloge za odbijanje njezina tužbenog zahtjeva i da su već razmotrili sve prigovore koje je (ponovno) iznijela u svojoj ustavnoj tužbi te je zaključio da njihove odluke nisu bile proizvoljne. Zatim je ispitao njezine prigovore u vezi s troškovima postupka (vidi stavak 10. ove presude), u kojem kontekstu je naveo da je, s obzirom na dosljednu praksu o tom pitanju, bilo predvidljivo da je tužbeni zahtjev osuđen na neuspjeh zbog isteka zakonskog roka zastare, ujedno imajući na umu da ju ništa nije sprječavalo da tužbu podnese ranije. Sud je 16. travnja 2021. obavijestio punomoćnika podnositeljice zahtjeva o svojem rješenju.

13. U međuvremenu, dana 7. listopada 2016., podnositeljica je ujedno od Ureda državne uprave u Primorsko-goranskoj županiji, Službe za imovinsko-pravne poslove zatražila naknadu štete za izvlaštenje dijela njezina zemljišta. Njezin je zahtjev proglašen nedopuštenim prvostupanjskim rješenjem od 3. siječnja 2017. godine uz obrazloženje da nisu ispunjeni formalni zahtjevi za pokretanje postupka jer u njezinu slučaju nikada nije doneseno rješenje o izvlaštenju. Podnositeljica je upućena da unatoč tomu može pokrenuti parnični postupak za naknadu štete.

14. Rješenjem od 11. siječnja 2021. Ministarstvo pravosuđa i uprave odbilo je žalbu koju je podnositeljica zahtjeva podnijela protiv prvostupanjskog rješenja. Podnositeljica nije pokrenula postupak sudske kontrole (upravni spor) protiv tog rješenja, koje je time postalo pravomoćno.

MJERODAVNI PRAVNI OKVIR I PRAKSA

I. USTAV

15. Mjerodavne odredbe Ustava Republike Hrvatske („Narodne novine” br., 56/1990 s naknadnim izmjenama i dopunama) glase kako slijedi:

Članak 48. st. 1.

„Jamči se pravo vlasništva.“

Članak 50. st. 1.

„Zakonom je moguće u interesu Republike Hrvatske ograničiti ili oduzeti vlasništvo, uz naknadu tržišne vrijednosti.“

A. Zakonodavstvo o cestama

1. Zakon o cestama iz 1984.

16. Zakon o cestama („Narodne novine” br. 29/1984 s naknadnim izmjenama i dopunama), koji je bio na snazi od 1. kolovoza 1984. do 31. prosinca 1990., sadržavao je odredbe o javnim i nerazvrstanim cestama. Mjerodavne odredbe glase kako slijedi:

Član 2.

„Cestom, prema ovom zakonu, smatra se svaka javna cesta i nerazvrstana cesta na kojima se obavlja promet.“

Član 3.

„Na javnoj cesti ne mogu se stjecati imovinska prava.”

Član 14. st. 1.

„Nerazvrstana cesta je površina koja se koristi za promet po bilo kojoj osnovi i koja je pristupačna većem broju raznih korisnika (seoski, poljski i šumski putovi, putovi na nasipima za obranu od poplava i sl.).”

2. Zakon o cestama iz 1990.

17. Zakon o cestama („Narodne novine” br. 42/1990 s naknadnim izmjenama i dopunama; „Zakon o cestama iz 1990.”), na snazi od 18. listopada 1990. do 28. srpnja 1999., uređivao je i javne i nerazvrstane ceste. Mjerodavne odredbe glase kako slijedi:

Član 1.

„(1) Cesta, prema ovom zakonu, je svaka javna cesta i nerazvrstana cesta na kojoj se obavlja promet.

(2) Javna cesta je svaka razvrstana cesta, a ovisno o njenom društvenom i gospodarskom značenju razvrstava se u magistralnu, regionalnu ili lokalnu cestu.“

Član 3.

“Javna cesta je dobro od interesa za Republiku Hrvatsku.”

Član 5.

„(1) Razvrstavanje cesta … obavlja Vlada … na prijedlog Ministarstva ...

„ (2) Razvrstavanje cesta u regionalne i lokalne ceste obavlja Ministarstvo ...“

Član 6a.

„ (1) Nerazvrstana cesta je površina koja se koristi za promet po bilo kojoj osnovi i koja je pristupačna većem broju raznih korisnika.

(2) Korištenje, održavanje, zaštitu, rekonstrukciju i izgradnju nerazvrstanih cesta … uređuje odlukom skupština općine ...“

3. Zakon o javnim cestama iz 1996.

18. Zakon o javnim cestama („Narodne novine” br. 100/1996 s naknadnim izmjenama i dopunama; „Zakon o javnim cestama iz 1996.”), na snazi od 6. prosinca 1996. do 27. prosinca 2004., isključivo je uređivao javne ceste i nije sadržavao odredbe o nerazvrstanim cestama. Mjerodavne odredbe glase kako slijedi:

Članak 2.

„(1) Javna cesta je dobro od interesa za Republiku Hrvatsku i u općoj je uporabi.

(2) Na javnim se cestama ne može stjecati pravo vlasništva niti druga stvarna prava po bilo kojoj osnovi.“

Članak 4.

„Javne ceste u smislu ovoga Zakona jesu ceste koje se ovisno o njihovom društvenom, prometnom i gospodarskom značenju razvrstavaju u jednu od sljedeće tri skupine:

1…. (u daljnjem tekstu: državne ceste),

2. … (u daljnjem tekstu: županijske ceste),

3. … (u daljnjem tekstu: lokalne ceste).

Članak 5.

„(1) Javne ceste iz članka 4. ovoga Zakona razvrstavaju se na temelju mjerila koje donosi Vlada Republike Hrvatske.

(2) Akt o razvrstavanju javnih cesta kojim se određuju državne, županijske i lokalne ceste donosi ministar … i objavljuje se u "Narodnim novinama".

Članak 79.

„ Javne ceste upisuju se u zemljišne knjige sukladno propisima koji uređuju zemljišne knjige…“

…

4. Zakon o javnim cestama iz 2004.

19. Zakon o javnim cestama („Narodne novine” br. 180/2004 s naknadnim izmjenama i dopunama; „Zakon o javnim cestama iz 2004.”), na snazi od 28. prosinca 2004. do 27. srpnja 2011., uređivao je samo javne ceste. U početku su javne ceste bile definirane kao opće dobro na kojem se nisu mogla steći nikakva vlasnička ili druga stvarna prava (tako je njihov status

ostao isti kao i na temelju Zakona o cestama iz 1990. i Zakona o javnim cestama iz 1996.). Upisivale su se u zemljišne knjige kao opće dobro, sukladno propisima koji uređuju zemljišne knjige. Međutim, izmjenama i dopunama donesenima 29. prosinca 2009. („Narodne novine" br. 153/2009) promijenjen je pravni status javnih cesta. Konkretno, javne ceste definirane su kao javno dobro u općoj uporabi u vlasništvu države i upisivale su se u zemljišne knjige kao takve. Mjerodavne odredbe glase kako slijedi:

Pravni status javnih cesta
Članak 2. st. 1.

„(1) Javne ceste su javno dobro u općoj uporabi u vlasništvu Republike Hrvatske."

Članak 3. st. 3.

„»(3) Javna cesta upisuje se u zemljišne knjige … kao javno dobro u općoj uporabi i kao neotuđivo vlasništvo Republike Hrvatske…

Razvrstavanje javnih cesta

Članak 4. st. 1.

„Javne ceste u smislu ovoga Zakona jesu ceste koje se ovisno o njihovom društvenom, prometnom i gospodarskom značenju razvrstavaju u jednu od sljedeće četiri skupine:

1) autoceste,

2) državne ceste,

3) županijske ceste,

4) lokalne ceste."

Mjerila za razvrstavanje javnih cesta

Članak 5.

„(1) Javne ceste iz članka 4. ovoga Zakona razvrstavaju se na temelju mjerila koje donosi Vlada Republike Hrvatske.

(2) Akt o razvrstavanju javnih cesta kojim se određuju autoceste, državne, županijske i lokalne ceste … donosi ministar … i objavljuje se u Narodnim novinama".

5. Zakon o cestama iz 2011.

20. Mjerodavne odredbe Zakona o cestama, Narodne novine br. 84/2011 s naknadnim izmjenama i dopunama; (dalje u tekstu: Zakon o cestama iz 2011.), koji je na snazi od 28. srpnja 2011., glasi:

Značenje pojmova
Članak 2.

„(1) Pojedini izrazi u smislu ovoga Zakona imaju sljedeće značenje:

1. *»javne ceste«* su ceste razvrstane kao javne ceste sukladno ovom Zakonu, koje svatko može slobodno koristiti na način i pod uvjetima određenim ovim Zakonom i drugim propisima,

2. *»autoceste«* su javne ceste …,

3. *»državne ceste«* su javne ceste …,

4. *»županijske ceste«* su javne ceste …,

5. *»lokalne ceste«* su javne ceste …,

6. *»nerazvrstane ceste«* su ceste koje se koriste za promet vozilima, koje svatko može slobodno koristiti … a koje nisu razvrstane kao javne ceste u smislu ovoga Zakona,

II. Javne ceste

Pravni status javnih cesta
Članak 3. st. 1.

„Javne ceste su javno dobro u općoj uporabi u vlasništvu Republike Hrvatske."

VIII. Nerazvrstane ceste

Definicija nerazvrstanih cesta
Članak 98.

„(1) Nerazvrstane ceste su ceste koje se koriste za promet vozilima i koje svatko može slobodno koristiti … a koje nisu razvrstane kao javne ceste u smislu ovoga Zakona, i to posebice:

– ceste koje su na području gradova s više od 35.000 stanovnika te gradova koji su sjedišta županija bile razvrstane u javne ceste Odlukom o razvrstavanju javnih cesta u državne ceste, županijske ceste i lokalne ceste (Narodne novine br. 54/08., 122/08., 13/09., 104/09. i 17/10.),

…

– pristupne ceste do stambenih, poslovnih, gospodarskih i drugih građevina,

…

(2) Ceste iz stavka 1. podstavka 1. ovoga članka odlukom određuje ministar.

(3) Odluka iz stavka 2. ovoga članka objavljuje se u Narodnim novinama."

Pravni status nerazvrstane ceste
Članak 101. st. 1.

„Nerazvrstana cesta je javno dobro u općoj uporabi u vlasništvu jedinice lokalne samouprave na čijem se području nalazi."

Upis nerazvrstanih cesta u zemljišne knjige
Članak 131.

„ (1) Ceste koje se na dan stupanja na snagu ovoga Zakona koriste za promet vozila po bilo kojoj osnovi i koje su pristupačne većem broju korisnika, a koje nisu razvrstane kao javne ceste u smislu ovoga Zakona, postaju nerazvrstane ceste.

(2) Postojeći upisi u zemljišnim knjigama nerazvrstanih cesta iz stavka 1. ovoga članka u vlasništvu jedinice lokalne samouprave zamijenit će se po službenoj dužnosti upisom nerazvrstane ceste javnog dobra u općoj uporabi kao neotuđivog vlasništva jedinice lokalne samouprave.

(3) Nerazvrstane ceste iz stavka 1. ovoga članka koje nisu upisane u zemljišnim knjigama ili u tim knjigama nije upisano njihovo stvarno stanje, upisuju se u zemljišne knjige po službenoj dužnosti na temelju prijavnog lista koji nakon evidentiranja nerazvrstane ceste, odnosno njezinog stvarnog stanja u katastru, zemljišnoknjižnom sudu po službenoj dužnosti dostavlja tijelo nadležno za katastar.

(4) Nerazvrstane ceste izgrađene do dana stupanja na snagu Zakona o cestama (Narodne novine, br. 84/11.) koje nisu evidentirane u katastru ili nije evidentirano njihovo stvarno stanje, evidentiraju se u katastru na temelju geodetskog elaborata …, a koji pribavlja i nadležnom tijelu za katastar dostavlja jedinica lokalne samouprave, ...

...

(6) Nerazvrstane ceste iz stavka 1. ovoga članka upisat će se u zemljišnu knjigu kao javno dobro u općoj uporabi, kao neotuđivo vlasništvo jedinice lokalne samouprave …, bez obzira na postojeće upise u zemljišnoj knjizi.

(7) Nekretnine koje su prema ovom Zakonu nerazvrstane ceste i bile su u uporabi kao nerazvrstane ili javne ceste prije 1. siječnja 1997., javno su dobro u općoj uporabi u neotuđivom vlasništvu jedinice lokalne samouprave na čijem se području nalaze.“

Članak 133. st. 1.

„ (1) Nerazvrstane ceste iz članka 131. stavka 1. i članka 132. stavka 1. ovoga Zakona evidentiraju se u katastru i upisuju u zemljišne knjige kao nerazvrstane ceste javno dobro u općoj uporabi i kao neotuđivo vlasništvo jedinice lokalne samouprave na čijem se području nalaze, neovisno o postojanju upisa vlasništva i/ili drugih stvarnih prava treće osobe.”

6. Praksa Ustavnog suda

(a) Rješenje od 7. veljače 2017.

21. U rješenju br. U-I-6326/2011 od 7. veljače 2017. Ustavni sud odbio je prihvatiti osam prijedloga za pokretanje postupka za ocjenu suglasnosti s Ustavom članaka 131. – 133. Zakona o cestama iz 2011.

22. Sud je prvo objasnio da prema mjerodavnom domaćem zakonu koji je bio na snazi prije 2009. javne ceste nisu mogle biti ni u čijem vlasništvu, čak ni u vlasništvu države. Kao rezultat zakonodavnih promjena 2009. godine država je po sili zakona postala vlasnik svih javnih cesta na državnom području Hrvatske (vidi stavak 19. ove presude).

23. Nadalje, Ustavni sud presudio je da su nerazvrstane ceste u smislu Zakona o cestama iz 2011. godine bile dio veće skupine javnih cesta koje su postojale na području Hrvatske u trenutku stupanja na snagu tog zakona, a koje su u to vrijeme bile u državnom vlasništvu. Zakonom o cestama iz 2011. postojeće javne ceste samo su ponovno razvrstane prema tehničkim karakteristikama u: (a) javne ceste, koje ostaju u vlasništvu države; i (b) nerazvrstane ceste, koje se trebaju prenijeti iz vlasništva države u vlasništvo

jedinica lokalne samouprave. Prema tome, sve javne i nerazvrstane ceste u smislu Zakona o cestama iz 2011. bile su one koje su prešle u vlasništvo države prije stupanja na snagu tog zakona i u odnosu na koje je „proveden (odnosno morao je biti proveden) postupak izvlaštenja i plaćena je naknada".

24. Međutim, nije za sve takve ceste bio proveden upis prava vlasništva države u zemljišne knjige. Tako je člancima 131. i 133. bio samo uređen upis prava vlasništva jedinica lokalne samouprave nad nerazvrstanim cestama koje su prethodno bile u vlasništvu države, neovisno o tome je li prethodno pravo vlasništva države nad takvim cestama bilo upisano u zemljišne knjige.

25. Prema mišljenju Ustavnog suda, bivši vlasnici zemljišta na kojima su izgrađene nerazvrstane ceste nisu bili spriječeni zaštititi svoja prava jer su mogli pokrenuti parnični postupak prema općim pravilima građanskog prava i tražiti naknadu za izvlašteno zemljište, ako takva naknada već nije bila isplaćena. U tom pogledu Ustavni sud konkretno se pozvao na članak 33. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (vidi stavak 34. ove presude).

(b) Odluka od 3. studenoga 2020.

26. U odluci br. U-III-3062/2019 od 3. studenoga 2020. Ustavni sud ispitao je ustavnu tužbu koju su podnijele podnositeljice ustavne tužbe koje su prigovorile da im je povrijeđeno pravo na pristup sudu u parničnom postupku zbog stjecanja bez osnove, u kojoj su tvrdile da im je odvjetnik koji ih je zastupao u ranijem parničnom postupku za naknadu štete uskratio novac koji im je u njemu dosuđen. Njihov je tužbeni zahtjev odbijen zbog zastare uz obrazloženje da je, u nedostatku osuđujuće presude protiv odvjetnika u kaznenom postupku, zastara nastupila nakon proteka pet godina od dana nastanka štete, odnosno od dana kada je odvjetnik primio isplatu dotične naknade. Ustavni sud napomenuo je da su podnositeljice ustavne tužbe za navodno nesavjesno postupanje odvjetnika saznale tek nakon što je kazneni progon zastario, te je utvrdio da se podnositeljice, s obzirom na odnos povjerenja između odvjetnika i klijenta, nije moglo smatrati krivima zbog toga što nisu ranije posumnjale u postupanje odvjetnika. Stoga je presudio da su domaći sudovi, zbog toga što nisu uzeli u obzir posebne okolnosti zbog kojih podnositeljice ustavne tužbe nisu mogle ranije pokrenuti relevantne postupke, neopravdano ograničili njihovo pravo na pristup sudu.

(c) Odluka od 24. lipnja 2025.

27. U odluci br. U-III-3726/2021 od 24. lipnja 2025. Ustavni sud usvojio je ustavnu tužbu trgovačkog društva koje je prigovorilo da mu je povrijeđeno pravo na pravično suđenje i pravo vlasništva u parničnom postupku za naknadu štete. Konkretno, trgovačko društvo podnositelj ustavne tužbe zatražilo je naknadu za svoje zemljište na kojem je izgrađena cesta bez ikakvog postupka izvlaštenja. Nakon stupanja na snagu Zakona o cestama iz 2011. godine, dotična cesta postala je, po sili zakona, nerazvrstana cesta,

odnosno javno dobro u vlasništvu jedinice lokalne samouprave. Drugostupanjski sud odbio je tužbeni zahtjev trgovačkog društva za naknadu štete podnesen 2015. godine zbog nastupanja zastare, smatrajući da je petogodišnji rok zastare počeo teći 2009. godine kada je cesta izgrađena i povrat zemljišta više nije bio moguć.

28. Ustavni sud ispitao je ustavnu tužbu trgovačkog društva na temelju članka 48. stavka 1. i članka 50. Ustava Republike Hrvatske, kojima se jamči pravo vlasništva. Napomenuo je da, iako je dotično miješanje bilo utemeljeno na zakonu, konkretno članku 131. stavcima 1. i 2. Zakona o cestama iz 2011. (vidi stavak 20 ove presude), te je težilo ostvariti legitiman cilj, trgovačko društvo koje je podnijelo ustavnu tužbu nikada nije dobilo naknadu za ono što je bilo *de facto* izvlaštenje. Naglasio je da jedinica lokalne samouprave, koja je po sili zakona postala vlasnik dotične (nerazvrstane) ceste, nije mogla ostvariti korist od tog stanja bez provođenja postupka izvlaštenja, a da drugostupanjski sud nije ocijenio utjecaj svog tumačenja na prava društva podnositelja ustavne tužbe. Ustavni sud je stoga ukinuo presudu drugostupanjskog suda i predmet vratio na ponovni postupak.

7. Praksa Vrhovnog suda

29. U predmetu br. Rev 1823/1994 od 16. veljače 1999., Vrhovni sud potvrdio je odluku nižeg suda da zbog nastupa zastare odbije tužbeni zahtjev tužitelja, podnesen 1993., kojim je tražio da mu se isplati naknada za zemljišnu česticu na kojoj je tijelo javne vlasti 1972. godine izgradilo javnu cestu a 1978. godine istu asfaltiralo, za koju nikada nije proveden postupak izvlaštenja. Konkretno, Vrhovni sud zaključio je da je tužitelj nezakonito *de facto* lišen posjeda na svojoj parceli 1972. godine, ali više ne može tražiti njezin povrat jer je prenamijenjena u javnu cestu. S obzirom na to, dalje je presudio da je tužbeni zahtjev tužitelja za isplatu, koji je trebalo ocijeniti kao odštetni zahtjev, dospio 1972. godine. Relevantni dio te presude glasi kako slijedi:

> „Prema stajalištu ovog revizijskog suda pravo (su) vlasnika glede naknade za oduzetu stvar ne može prestati zbog zastare sve dok on može zahtijevati povrat svoje stvari. Kako prema utvrđenju nižih sudova tužitelj kao bivši vlasnik ne može više zahtijevati … posjed spornih nekretnina zbog već izloženih razloga - koji su nesumnjivo nastali već časom izgradnje javnog puta preko njegovog zemljišta, a to znači još 1972. godine – to potraživanje tužitelja u pogledu naknade za protuzakonito oduzeto zemljište kao odštetni zahtjev dospio je 1972. godine kad je tužitelj saznao za štetu i štetnika, pa je stoga nesumnjivo prestalo uslijed nastupa zastare prije podnošenja tužbe u ovoj pravnoj stvari koja je podnesena tijekom 1989. godine ...“

30. U predmetu br. Rev. 1555/2011 od 9. studenoga 2016., Vrhovni sud potvrdio je presude nižih sudova kojima je zbog nastupa zastare odbijena tužba tužiteljice, podnesena 2003., kojom je tražila da joj se isplati naknada za zemljišne čestice na kojima je 1980-ih godina izgrađena nerazvrstana cesta

(u smislu Zakona o cestama iz 2011.), koju je 2001. godine asfaltirala jedinica lokalne samouprave. Relevantni dio te presude glasi kako slijedi:

> „ Prema pravnom shvaćanju ovog suda i usvojenoj praksi ovog suda (primjerice još od odluke broj Rev 1823/1994-2 od 16. veljače 1999.) zastara potraživanja naknade štete zbog neovlaštenog oduzimanja zemljišta, pa tako i naknade štete zbog neovlaštenog upotrebljavanja nekretnine, počinje teći od dana saznanja za štetu i štetnika, a to je u konkretnom slučaju bilo sredinom 1990.-ih godina, pa je stoga pravo potraživanja naknade štete po bilo kojem osnovu prestalo uslijed nastupa zastare prije podnošenja tužbe koja je podnesena 22. listopada 2003. To iz razloga jer zastara potraživanja naknade štete zastarijeva u roku od tri godine od kada je oštećenik doznao za štetu i za osobu koja je štetu učinila, a u svakom slučaju ovo potraživanje zastarijeva od pet godina od kada je šteta nastala … pri čemu su prednici tužitelja mogli već sredinom 1990.-ih zasigurno znati da je izgrađena cesta te da obzirom na pravni status iste ne mogu tražiti predaju u posjed već eventualno naknadu štete.“

31. U svojem Naputku za postupanje br. Su-IV-123/2024 od 27. svibnja 2024., Građanski odjel Vrhovnog suda zauzeo je sljedeće stajalište:

> „Zahtjev za isplatu naknade za zemljište koje je oduzeto bez zakonom predviđenog postupka (radi izgradnje prometnice), zastarijeva u općem zastarnom roku iz članka 225. Zakona o obveznim odnosima …, s tim da zastara počinje teći onog trenutka kada tužitelj kao prijašnji vlasnik objektivno više nije mogao s uspjehom zahtijevati vraćanje i predaju te nekretnine u posjed, što je zapravo trenutak izgradnje ceste i završetka radova.
>
> Iznimno, u implementaciji sadržaja odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske broj U-III-3062/2019 od 3. studenoga 2020., u okolnostima kada je tužitelj kao bivši vlasnik zbog specifičnih okolnosti konkretnog slučaja iz opravdanih razloga za promjenu namjene nekretnine saznao naknadno istekom navedenog objektivnog zastarnog roka, zastara počinje teći od onog trenutka kada je saznao za promjenu namjene nekretnine neovisno od trenutka kada objektivno više nije mogao s uspjehom zahtijevati vraćanje i predaju u posjed te nekretnine, tj. neovisno od trenutka izgradnje ceste i završetka radova.“

32. Rješenjem br. Revd-2148/2024 od 13. studenoga 2024. godine Vrhovni sud je tužitelju dopustio podnošenje revizije sa sljedećim pitanjem:

> „ Kad počinje teći zastara obveznopravnog zahtjeva za isplatu naknade za oduzeto zemljište koje do stupanja na snagu Zakona o cestama … nije bilo razvrstano kao javna cesta, u katastru nije bilo evidentirano kao nerazvrstana cesta, niti kao takvo upisano u zemljišnim knjigama u smislu odredbe čl. 131. st. 1.- 4. ZC-a, u okolnostima kada: - za to zemljište nije doneseno pravomoćno rješenje o izvlaštenju, - kada sporni pravni odnos stranaka nije uređen nagodbom, - kada bivši vlasnik osporava da je predmetno zemljište do stupanja na snagu tog Zakona predstavljalo cestu u smislu odredbe čl. 131. st. 1. ZC-a, te – kada je bivši vlasnik sa statusom navedenog zemljišta kao nerazvrstane ceste, tj. javnog dobro u općoj uporabi u neotuđivom vlasništvu jedinice lokalne samouprave, upoznat tek u postupku evidentiranja tog stanja u katastru ili s trenutkom kada mu je dostavljeno rješenje nadležnog zemljišnoknjižnog suda o provedbi upisa predmetnog zemljišta kao nerazvrstane ceste, tj. javnog dobro u općoj uporabi u neotuđivom vlasništvu jedinice lokalne samouprave?“

Vrhovni sud je tako odlučio jer je smatrao da je, s obzirom na odluku Ustavnog suda br. U-III/3062/2019 od 3. studenoga 2020. (vidi stavke 266. i 31. ove presude), kao i presudu Suda u predmetu *Carbonara i Ventura protiv Italije* (br. 24638/94, ECHR 2000-VI), bilo potrebno ponovno razmotriti sudsku praksu o pitanju o kojem je taj sud već odlučio (među ostalim u predmetu br. Rev 1555/2011 od 9. studenoga 2016., vidi stavak 29 ove presude).

8. Doktrina

33. Nekoliko hrvatskih pravnih znanstvenika i praktičara izrazilo je mišljenje da je, prije stupanja na snagu Zakona o cestama iz 2011. godine, pravni status nerazvrstanih cesta bio neuređen i stoga nejasan (vidi, na primjer, Kontrec, Damir [sudac Vrhovnog suda Republike Hrvatske od veljače 2011.]: „Pravni status prometnica i upis u zemljišne knjige", *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, sv. 32, br. 1, str. 445. – 471. (2011.), i Staničić, Frane [predsjednik Ustavnog suda Republike Hrvatske od listopada 2025.]: „Je li Zakonom o cestama 2011. godine (ipak) provedeno faktično izvlaštenje vlasnika nerazvrstanih cesta?", *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, sv. 41, br. 3, str. 803. – 825. (2020.)).

B. Zakonodavstvo o pravu vlasništva

34. Mjerodavna odredba Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima („Narodne novine" br. 91/1996 s naknadnim izmjenama i dopunama – „Zakon o vlasništvu"), koji je na snazi od 1. siječnja 1997., glasi kako slijedi:

Naknada
Članak 33.

„(1) Pravo vlasništva može u interesu Republike Hrvatske biti zakonom oduzeto (potpuno izvlaštenje) ili ograničeno osnivanjem za drugoga nekoga prava glede vlasnikove stvari (nepotpuno izvlaštenje), u kojem slučaju vlasnik ima pravo na naknadu prema propisima o izvlaštenju."

...

(3) Ako je vlasnik glede neke svoje stvari podvrgnut ograničenjima radi zaštite interesa i sigurnosti Republike Hrvatske, prirode, ljudskoga okoliša ili zdravlja ljudi, koja od njega, ali ne i od svih ostalih vlasnika takvih stvari, zahtijevaju težu žrtvu, ili ga inače dovode u položaj nalik na onaj u kojem bi bio da je provedeno izvlaštenje - on ima pravo na naknadu kao za izvlaštenje."

C. Zakon o obveznim odnosima

35. Mjerodavna odredba Zakona o obveznim odnosima („Narodne novine" br. 35/2005, s naknadnim izmjenama i dopunama), glasi kako slijedi:

Opći rok zastare
Članak 225.

„Tražbine zastarijevaju za pet godina ako zakonom nije određen neki drugi rok zastare.“

D. Ostalo mjerodavno zakonodavstvo

36. Mjerodavna odredba Zakona o parničnom postupku o ponavljanju postupka nakon konačne presude Europskog suda za ljudska prava, odnosno članak 428.a, citirana je u predmetu *Lovrić protiv Hrvatske* (br. 38458/15, stavak 24., 4. travnja 2017.).

37. Zakonom o komunalnom gospodarstvu („Narodne novine” br. 36/1995 s daljnjim izmjenama i dopunama), koji je bio na snazi od 9. lipnja 1995. do 3. kolovoza 2018., uređeno je održavanje nerazvrstanih cesta, koje su u njemu definirane kao površine koje se koriste za promet po bilo kojoj osnovi i koje su pristupačne većem broju korisnika, a koje nisu razvrstane ceste u smislu mjerodavnih propisa.

38. Zakonom o zemljišnim knjigama („Narodne novine” br. 91/1996 s daljnjim izmjenama i dopunama), koji je bio na snazi od 1. siječnja 1997. do 5. srpnja 2019., bilo je propisano da za opće dobro koje je upisano u zemljišnim knjigama pravni status mora biti naveden u odgovarajućem dijelu zemljišne knjige. Javno dobro u općoj uporabi trebalo je upisivati kao vlasništvo države, osim ako nije u vlasništvu jedinice lokalne uprave ili samouprave. Do 20. prosinca 2001. godine tim je zakonom bilo propisano i da Državno odvjetništvo u roku od pet godina od stupanja zakona na snagu mora pokrenuti odgovarajuće postupke za upis općih dobara u zemljišne knjige.

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANKA 6. STAVKA 1. KONVENCIJE

39. Podnositeljica je prigovorila da je način na koji su domaći sudovi računali zakonski rok zastare u njezinom predmetu bio nepredvidljiv i da je doveo do povrede njezina prava na pristup sudu. Pozvala se na članak 6. stavak 1. Konvencije, koji u mjerodavnom dijelu glasi kako slijedi:

„Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi … svatko ima pravo da … sud pravično … ispita njegov slučaj.“

40. Osim toga, podnositeljica je prigovorila da su odluke domaćih sudova kojima je njezin zahtjev za naknadu štete odbijen zbog nastupa zastare također dovele do povrede njezina prava na djelotvoran pravni lijek. Pozvala se na članak 13. Konvencije, koji glasi kako slijedi:

„Svatko čija su prava i slobode koje su priznate u ovoj Konvenciji povrijeđene ima pravo na djelotvorna pravna sredstva pred domaćim državnim tijelom čak i u slučaju kada su povredu počinile osobe koje su djelovale u službenom svojstvu.¨

41. Sud ponavlja da su jamstva iz članka 6. stavka 1. stroža od jamstava iz članka 13. (vidi *Kudła protiv Poljske* [VV], br. 30210/96, stavak 146., ECHR 2000-XI) i utvrđuje da treba smatrati da prigovor podnositeljice zahtjeva na temelju članka 6. stavka 1. obuhvaća njezin prigovor na temelju članka 13.

A. Dopuštenost

42. Sud primjećuje da ovaj prigovor nije ni očigledno neosnovan ni nedopušten po bilo kojoj drugoj osnovi navedenoj u članku 35. Konvencije. Stoga se mora proglasiti dopuštenim.

B. Osnovanost

1. Tvrdnje stranaka

(a) Podnositeljica zahtjeva

43. Podnositeljica je tvrdila da joj je imovina oduzeta 2014. godine, kada je doneseno rješenje Općinskog suda u Rijeci od 4. srpnja 2014. kojim je lišena prava vlasništva. Stoga je njezina tužba podnesena u roku. Domaći sudovi pogrešno su utvrdili da je lokalna vlast bila ta koja je 2000. godine asfaltirala cestu (vidi stavke 9. i 11. ove presude), a zapravo je to učinila njezina prednica, B.J., koja je bila nesporna vlasnica zemljišta u relevantno vrijeme, i njezini susjedi u čiju je korist osnovana služnost prava puta preko njezina zemljišta. B.J. stoga nije mogla već 2000. godine tražiti naknadu, pogotovo zato što ju nije imala od koga potraživati jer je cestu asfaltirala o svom trošku.

44. Nadalje, podnositeljica je tvrdila da je pravno pitanje nerazvrstanih cesta složeno. Ne samo da je Zakon o cestama nekoliko puta izmijenjen zbog toga, već je i Ustavni sud ispitao to pitanje u svojem rješenju br. U-I-6326/11 od 7. veljače 2017. (vidi stavke 21. – 25.ove presude). To rješenje još nije bilo doneseno kada je 1. listopada 2015. podnijela zahtjev za naknadu štete; međutim, prvostupanjski sud pozvao se na to rješenje u svojoj presudi u njezinu predmetu (vidi stavke 8. –9. ove presude). Stoga nije mogla biti svjesna – zbog navodno dosljedne prakse domaćih sudova, kako je to tvrdio Ustavni sud – da će njezin tužbeni zahtjev biti odbijen zbog nastupa zastare. Naprotiv, podnijela je tužbeni zahtjev u roku od tri godine nakon što je saznala da joj je zemljište izvlašteno.

(b) Vlada

45. Vlada je tvrdila da je podnositeljičina prednica, B.J., lišena prava vlasništva na dotičnom zemljištu 2000. godine, kada je dotična nerazvrstana cesta bila asfaltirana i tako „stavljena u uporabu", odnosno kada je postala pristupačna većem broju korisnika (vozila). U to su vrijeme ujedno ispunjeni uvjeti na temelju Zakona o cestama iz 2011. godine da se cesta smatra nerazvrstanom cestom. Od tog trenutka počeo je teći petogodišnji rok zastare.

46. Nadalje, Vlada je tvrdila da je način na koji su domaći sudovi računali zakonski rok zastare u podnositeljičinu predmetu bio predvidljiv i u skladu s dugogodišnjom praksom domaćih sudova.

47. Naime, ako je vlasnik nekretnine lišen posjeda i više ne može ostvariti povrat posjeda jer je, na primjer, nekretnina postala javno dobro, može podnijeti zahtjev za naknadu u petogodišnjem općem zakonskom roku zastare propisanom člankom 225. Zakona o obveznim odnosima (vidi stavak 35. ove presude). Taj rok zastare računa se od trenutka kada vlasnik više ne može tražiti povrat posjeda nekretnine. Općenito, u slučaju nerazvrstanih cesta koje su izgrađene prije stupanja na snagu Zakona o cestama iz 2011. godine, to je trenutak kada je izgrađena nerazvrstana cesta.

48. Vlada je također napomenula da je Grad Rijeka redovito održavao dotičnu cestu, čemu se nisu usprotivile ni B.J. ni podnositeljica zahtjeva.

49. Nadalje, Vlada je tvrdila da je, kada je cesta izgrađena na dotičnom zemljištu, taj dio zemljišta postao dio javnog dobra, čime je podnositeljica zahtjeva, odnosno B.J., prestala biti njegova vlasnica. Puka činjenica da je pravni status nerazvrstanih cesta uređen 2011. godine ne znači da je podnositeljičina parcela tek u tom trenutku postala nerazvrstana cesta, nego da je u tom trenutku prešla iz vlasništva države u vlasništvo jedinice lokalne samouprave.

50. Vlada je tvrdila da, u skladu s rješenjem Ustavnog suda od 7. veljače 2017. (vidi stavke 21. –25. ove presude), postupak u kojem je nerazvrstana cesta upisana kao takva u zemljišnim knjigama 2014. godine (vidi stavak 7. ove presude) nije imao utjecaja na vlasništvo podnositeljice zahtjeva nad dotičnim zemljištem. Dakle, domaći sudovi nisu mogli računati rok zastare tek od tog trenutka.

2. Ocjena Suda

51. Sud ponavlja da pravo na pristup sudu nije apsolutno, već može biti podvrgnuto ograničenjima; takva se ograničenja implicitno dopuštaju s obzirom na to da pravo na pristup sudu po samoj svojoj naravi zahtijeva regulaciju od strane države, koja uživa određenu slobodu procjene u tom pogledu. Ta ograničenja ne smiju ograničiti niti umanjiti pristup pojedinca sudu na takav način ili u opsegu koji umanjuje samu bit prava. Osim toga, takva ograničenja nisu spojiva s člankom 6. stavkom 1. ako ne teže legitimnom cilju ili ako ne postoji razumni odnos razmjernosti između

upotrijebljenih sredstava i legitimnog cilja koji se nastoji postići (vidi *Zubac protiv Hrvatske* [VV], br. 40160/12, stavak 78., 5. travnja 2018., s daljnjim upućivanjima). S tim u vezi, Sud također ističe da njegova zadaća nije zamijeniti domaće sudove. Ponajprije je zadatak nacionalnih vlasti, posebice sudova, rješavati probleme tumačenja domaćeg prava. Sud nije žalbeni sud za nacionalne sudove i njegova zadaća nije baviti se činjeničnim ili pravnim pogreškama koje je navodno počinio nacionalni sud, osim ako je, i u mjeri u kojoj je, možda povrijedio prava i slobode zaštićene Konvencijom (vidi *Ramos Nunes de Carvalho e Sá protiv Portugala* [VV], br. 55391/13 i dva druga zahtjeva, stavak 186., 6. studenoga 2018., s ondje navedenim daljnjim upućivanjima).

52. Vraćajući se na ovaj predmet, Sud primjećuje da je tužba podnositeljice podnesena 2015. godine s ciljem ostvarivanja naknade za dio njezina zemljišta, koji je 4. srpnja 2014. godine upisan u zemljišnim knjigama kao nerazvrstana cesta i javno dobro u vlasništvu Grada Rijeke (vidi stavak 7. ove presude), odbijena zbog nastupa zastare. Građanski sudovi smatrali su da je petogodišnji rok zastare propisan člankom 225. Zakona o obveznim odnosima počeo teći 2000. godine, kada je dotična cesta bila asfaltirana i time postala pristupačna većem broju korisnika, što znači da od tog trenutka prethodna vlasnica više nije mogla ostvariti povrat posjeda tog dijela zemljišta (vidi stavke 9. i 11. ove presude).

53. Sud ponavlja da postojanje zakonskih rokova zastare samo po sebi nije nespojivo s Konvencijom. Rokovi zastare imaju nekoliko važnih svrha, a to su osiguravanje pravne sigurnosti i konačnosti, zaštita potencijalnih tuženika od zastarjelih potraživanja koja bi možda bilo teško osporiti i sprječavanje nepravde koja bi mogla nastati kad bi sudovi bili prisiljeni odlučivati o događajima koji su se zbili u dalekoj prošlosti na temelju dokaza koji bi možda postali nepouzdanima i nepotpunima zbog proteka vremena (vidi *Vrbica protiv Hrvatske*, br. 32540/05, stavak 66., 1. travnja 2010., i ondje navedene predmete; vidi i *Howald Moor i drugi protiv Švicarske*, br. 52067/10 i 41072/11, stavci 71. – 72., 11. ožujka 2014.; i *Sanofi Pasteur protiv Francuske*, br. 25137/16, § 50., 13. veljače 2020.).

54. Nakon što je utvrdio da je ograničenje prava podnositeljice na pristup sudu težilo legitimnom cilju, Sud mora nadalje ispitati je li način na koji su domaći sudovi primijenili dotični zakonski rok zastare bio razmjeran tom cilju (vidi, *mutatis mutandis*, gore navedeni predmet *Vrbica*, stavci 66. i 71.).

55. Jedan od koraka u ocjeni razmjernosti ograničenja pristupa sudu jest ispitivanje toga je li to ograničenje bilo predvidljivo (vidi, primjerice, gore navedeni predmet *Zubac*, stavak 87.; *Arrozpide Sarasola i drugi protiv Španjolske*, br. 65101/16 i dva druga zahtjeva, stavak 106., 23. listopada 2018.; i *Hanževački protiv Hrvatske*, br. 49439/21, stavci 35. – 41., 5. rujna 2023.). Konkretno, Sud se mora uvjeriti da se primjena roka zastare može smatrati predvidljivom za podnositeljicu zahtjeva s obzirom na mjerodavno zakonodavstvo i sudsku praksu te konkretne

okolnosti predmeta (vidi *Osu protiv Italije*, br. 36534/97, stavak 35., 11. srpnja 2002., gore navedeni predmet *Vrbica*, stavak 72., i *Majski protiv Hrvatske (br. 2)*, br. 16924/08, stavak 69., 19. srpnja 2011.). Sud to smatra središnjim pitanjem u ovom predmetu.

56. Jedan od glavnih argumenata Vlade bio je da je zemljište podnositeljice zahtjeva već postalo javno dobro prije stupanja na snagu Zakona o cestama iz 2011. (vidi stavak 45. ove presude). Rješenjem Općinskog suda u Rijeci od 4. srpnja 2014. samo je formaliziran prijenos zemljišta u vlasništvo Grada Rijeke i nije imalo utjecaja na prava podnositeljice (vidi stavke 7. i 49 – 50. ove presude). Stoga je u skladu s građanskopravnim pravilima o potraživanju naknade za nekretninu za koju više nije moguće tražiti povrat posjeda primjena zakonskog roka zastare bila predvidljiva u predmetu podnositeljice zahtjeva (vidi stavke 45. – 47. ove presude).

57. Taj argument počiva na tumačenju Ustavnog suda, iznesenom u njegovu rješenju od 7. veljače 2017. (vidi stavke 21. – 25. ove presude), da su sve nerazvrstane ceste u smislu Zakona o cestama iz 2011. godine prije njegova stupanja na snagu bile dio veće skupine javnih cesta, te da su tim zakonom postojeće javne ceste samo ponovno razvrstane u: (a) javne ceste, koje su trebale ostati u državnom vlasništvu; i (b) nerazvrstane ceste, koje je trebalo prenijeti iz državnog vlasništva u vlasništvo jedinica lokalne samouprave. Prije 2009. godine te ceste nisu mogle biti ničije vlasništvo (*res extra commercium*), a 2009. godine postale su državno vlasništvo po sili zakona. Dakle, sve (javne i) nerazvrstane ceste prešle su u državno vlasništvo prije stupanja na snagu Zakona o cestama (vidi stavke 22. –23. ove presude).

58. U tom pogledu Sud primjećuje da je pravni status javnih cesta već bio definiran prije stupanja na snagu Zakona o cestama iz 2011. (vidi stavke 17. – 19. ove presude).

59. Međutim, iako su nerazvrstane ceste nesumnjivo postojale kao kategorija cesta i prije stupanja na snagu Zakona o cestama iz 2011. godine, njihov pravni status nije bio uređen i stoga je bio nejasan (vidi i stavak 33. ove presude o istom zapažanju nekoliko hrvatskih pravnih znanstvenika i praktičara). Naime, nakon što je Zakon o cestama iz 1984. stavljen izvan snage, Zakon o cestama iz 1990. sadržavao je nekoliko odredbi koje su se odnosile na nerazvrstane ceste, ali tim zakonom nije bio uređen njihov pravni status; Zakon o javnim cestama iz 1996. i Zakon o javnim cestama iz 2004. odnosili su se samo na javne ceste (vidi stavke 16. – 19. ove presude). Ni Zakonom o komunalnom gospodarstvu, kojim su definirane nerazvrstane ceste i uređeno njihovo održavanje, nije uređen njihov pravni status (vidi stavak 37. ove presude). Njihov je pravni status prvi put izričito uređen Zakonom o cestama iz 2011. godine u kojem su definirane kao javno dobro u vlasništvu jedinica lokalne samouprave (vidi stavak 20. ove presude).

60. Pojašnjenje o tome koji je bio pravni status nerazvrstanih cesta u razdoblju prije stupanja na snagu Zakona o cestama iz 2011. godine prvi je

put dao Ustavni sud u svojem rješenju od 7. veljače 2017. godine, u kojem je naveo da su u tom razdoblju pripadale većoj skupini javnih cesta i da je njihov pravni status stoga bio jednak pravnom statusu javnih cesta (vidi stavak 57. ove presude). Sud primjećuje da je to pojašnjenje uslijedilo više od deset godina nakon što je prednica podnositeljice, B.J., prema odlukama domaćih sudova u podnositeljičinu predmetu, izgubila pravo vlasništva nad relevantnim dijelom zemljišta te godinu i pol nakon što je podnositeljica podnijela tužbu za naknadu štete (vidi stavke 8.8 – 9. ove presude).

61. Stoga ostaje za ocijeniti je li, s obzirom na konkretne okolnosti predmeta, podnositeljičina prednica, B.J., već 2000. godine mogla znati da je, nakon što je asfaltirana, cesta izgrađena na njezinu zemljištu postala javna cesta i, kao takva, opće dobro (*res communes omnium*), te da je time izgubila vlasništvo nad dotičnim zemljištem. Međutim, Sud nije uvjeren da je zaključak domaćih sudova u tom pogledu mogao biti predvidljiv za podnositeljičinu prednicu, B.J., već 2000. godine. To smatra iz sljedećih razloga.

62. Prvo, domaći sudovi smatrali su da je relevantni dio dotičnog zemljišta, nakon što je bio asfaltiran i time stavljen u uporabu, nepovratno oduzet. Stoga više nije mogao biti vraćen podnositeljičinoj prednici, koja je stoga izgubila vlasništvo (vidi stavak 9. ove presude). Međutim, nikada nije doneseno rješenje za izvlaštenje i nije plaćena nikakva naknada u vezi s tim, što je vlastima omogućilo da ostvare korist od nezakonite situacije (usporedi *Belvedere Alberghiera S.r.l. protiv Italije,* br. 31524/96, stavak 59., ECHR 2000-VI). Sud smatra da se u tim okolnostima prijenos imovine nakon završetka javnih radova ne može smatrati „predvidljivim".

63. Drugo, bez obzira na dužnost domaćih tijela da upišu javne ceste u zemljišne knjige, prvo kao opće dobro, a zatim kao javno dobro u općoj uporabi u vlasništvu države (vidi stavke 18., 19., 24. i 38. ove presude), dotično zemljište ostalo je upisano na ime B.J. kao privatno vlasništvo (vidi stavak 6. ove presude).

64. Treće, javne ceste trebale su biti razvrstane kao takve u jednu od nekoliko kategorija odlukom koju je trebalo objaviti u Narodnim novinama (vidi stavke 17. – 19. ove presude). Međutim, to nikada nije učinjeno za dotičnu cestu.

65. S obzirom na navedeno, Sud ne može uočiti nijednu okolnost koja je B.J. već 2000. godine mogla ukazati na to da je došlo do promjene vlasničkog statusa relevantnog dijela njezina zemljišta.

66. Vlada je također tvrdila da se način na koji su domaći sudovi računali zakonski rok zastare u podnositeljičinu predmetu temeljio na dugogodišnjoj sudskoj praksi o tom pitanju, koja datira iz 1999. godine. Međutim, u prilog svojoj tvrdnji Vlada se pozvala na jednu odluku Vrhovnog suda koja je prethodila 2015. godini, kada je podnositeljica podnijela svoj tužbeni zahtjev (presuda Vrhovnog suda br. Rev. 1823/1994 od 16. veljače 1999., vidi stavak 29. ove presude). Sud primjećuje da se ta presuda odnosila na cestu

koja je neupitno bila javna i da se činjenice tog predmeta stoga znatno razlikuju od činjenica u ovom predmetu (vidi stavak 58. ove presude).

67. Umjesto toga, Sud smatra da je tek na temelju rješenja Općinskog suda u Rijeci od 4. srpnja 2014. (vidi stavak 7. ove presude) podnositeljica zahtjeva mogla saznati da je pristupna cesta izgrađena na njezinu zemljištu ispunila kriterije iz Zakona o cestama iz 2011. da bude razvrstana kao nerazvrstana cesta i da je stoga postala javno dobro koje se prenosi u vlasništvo Grada Rijeke (usporedi, *mutatis mutandis,* gore navedeni predmet *Carbonara i Ventura*, stavak 69., i *Guiso-Gallisay protiv Italije*, br. 58858/00, stavak 93., 8. prosinca 2005.*)*. Konkretno, Sud ne može uočiti nikakve okolnosti na temelju kojih je podnositeljica mogla saznati, čak i nakon donošenja Zakona o cestama iz 2011. godine, da cesta izgrađena na njezinu zemljištu ispunjava uvjete kao nerazvrstana cesta u smislu tog zakona (vidi stavke 62. – 64. ove presude). Stoga nije mogla sa sigurnošću znati da joj je zemljište oduzeto prije 4. srpnja 2014., kada je doneseno rješenje Općinskog suda u Rijeci (*ibid*.).

68. Iz navedenog slijedi da podnositeljici nije bio predvidljiv način na koji su domaći sudovi računali zakonski rok zastare u njezinu predmetu. Primjenom petogodišnjeg roka zastare od dana kada je cesta bila asfaltirana domaći sudovi uskratili su joj mogućnost, koja joj je u načelu bila dostupna, dobivanja naknade (vidi gore navedeni predmet *Carbonara i Ventura*, stavak 71.) i time su nerazmjerno ograničili njezino pravo na pristup sudu.

69. Kao zapažanje, Sud primjećuje da se iz nedavnih odluka koje je donio Vrhovni sud (naputak za postupanje donesen 27. svibnja 2024., te rješenje br. Revd-2148/2024 od 13. studenoga 2024., vidi stavke 31. – 32. ove presude) i Ustavnog suda (odluka br. U-III-3726/2021 od 24. lipnja 2025., vidi stavke 26. – 28. ove presude), čini da se praksa domaćih sudova mijenja kako bi se uzele u obzir posebne okolnosti konkretnih predmeta u kojima su vlasnici, iz opravdanih razloga, saznali da je njihovo zemljište prenamijenjeno tek kasnije, nakon što je istekao apsolutni zakonski rok zastare za podnošenje zahtjeva za naknadu štete.

70. U ovom predmetu, međutim, Sud zaključuje da je podnositeljica imala pristup domaćim sudovima, ali samo da bi joj se reklo da je za njezin zahtjev nastupila zastara. Sud ponavlja da pravo na pristup sudu mora biti „praktično i djelotvorno”, a ne „teoretsko ili iluzorno” (vidi gore navedeni predmet *Zubac*, stavak 77.), te da činjenica da je podnositeljica mogla podnijeti tužbu ne mora nužno zadovoljiti zahtjeve iz članka 6. stavka 1.: razina pristupa [sudu] predviđena nacionalnim zakonodavstvom mora ujedno biti dostatna kako bi se osiguralo „pravo pojedinca na sud”, uzimajući u obzir načelo vladavine prava u demokratskom društvu (vidi *Yagtzilar i drugi protiv Grčke*, br. 41727/98, stavak 26., ECHR 2001-XII).

71. Prethodna razmatranja dovoljna su za zaključak Suda da je situacija zbog koje je podnesen prigovor narušila samu bit podnositeljičina prava na pristup sudu.

72. Stoga je došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije.

II. OSTALE NAVODNE POVREDE KONVENCIJE

73. Podnositeljica je također prigovorila, pozivajući se na članak 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju, da je način na koji su domaći sudovi računali zakonski rok zastare u njezinu predmetu rezultirao time da je lišena imovine bez naknade.

74. Naposljetku, pozivajući se na članak 6. stavak 1. Konvencije i članak 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju, prigovorila je da su joj domaći sudovi, pri odbijanju njezina zahtjeva za naknadu štete zbog nastupa zastare, naložili da Gradu Rijeci nadoknadi troškove spora.

75. Sud ponavlja da je u ovom predmetu podnositeljičin zahtjev za naknadu štete odbijen zbog nastupa zastare i da je, zbog nepredvidljivog načina na koji je u njezinu predmetu izračunan zakonski rok zastare, utvrdio povredu članka 6. stavka 1. Konvencije zbog nedostatka pristupa sudu (vidi stavke 51. – 72. ove presude). Prema tome, ne može se nagađati o tome kakav bi mogao biti konačni rezultat da je podnositeljica zahtjeva mogla djelotvorno potraživati naknadu u postupku koji bi bio u skladu sa zahtjevima iz članka 6. stavka 1. Konvencije.

76. Nadalje, Sud napominje da na temelju članka 428.a Zakona o parničnom postupku (vidi stavak 36. ove presude) podnositeljica može podnijeti zahtjev za ponavljanje parničnog postupka u odnosu na koji je Sud utvrdio povredu Konvencije.

77. U svjetlu svojih gore navedenih utvrđenja na temelju članka 6. stavka 1. Konvencije i uzimajući u obzir mogućnost ponavljanja parničnog postupka za naknadu štete, Sud smatra da, budući da je ispitao glavna pravna pitanja otvorena u ovom zahtjevu, nije potrebno donijeti zasebnu odluku o preostalim prigovorima (vidi *Centar za pravna istraživanja uime Valentina Câmpeanua protiv Rumunjske* [VV], br. 47848/08, stavak 156., ECHR 2014., s daljnjim upućivanjima).

III. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

78. Člankom 41. Konvencije predviđeno je:

> „Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci.“

A. Šteta

79. Podnositeljica zahtjeva potraživala je 21.323,77 eura (EUR) na ime naknade imovinske štete, uvećano za zakonske zatezne kamate obračunane na taj iznos od 23. srpnja 2015., što je iznos koji odgovara njezinu zahtjevu

za naknadu štete za oduzeto zemljište. Nije potraživala naknadu na ime neimovinske štete.

80. Vlada je osporila njezino potraživanje.

81. Sud ponavlja da ne može nagađati o tome kakav bi mogao biti ishod da je podnositeljica zahtjeva mogla djelotvorno potraživati naknadu u postupku koji bi bio u skladu sa zahtjevima iz članka 6. stavka 1. Konvencije (vidi stavak 75. ove presude i vidi, *mutatis mutandis*, *Project-Trade d.o.o. protiv Hrvatske*, br. 1920/14, stavak 110., 19. studenoga 2020.).

82. U tim okolnostima, uzimajući u obzir mogućnost na temelju domaćeg prava da podnositeljica zahtjeva zatraži ponavljanje dotičnog postupka (vidi stavak 76 ove presude), Sud odbija ovaj zahtjev.

B. Troškovi i izdaci

83. Podnositeljica zahtjeva potraživala je i ukupno 9.565,30 EUR za troškove i izdatke nastale pred domaćim sudovima: 3.583,51 EUR koji odgovara troškovima plaćenim odvjetničkom uredu koji je zastupao Grad Rijeku pred domaćim sudovima; 3.583,51 EUR koji odgovara troškovima njezina zastupanja po odvjetniku pred domaćim sudovima; 265,44 EUR koji odgovaraju troškovima njezina zastupanja po odvjetniku u upravnom postupku; 829,51 EUR koji odgovara troškovima njezina zastupanja po odvjetniku pred Ustavnim sudom; i 1.303,33 EUR koji odgovaraju pristojbama plaćenim domaćim sudovima. Potraživala je i 1.250 EUR na ime troškova nastalih pred Sudom.

84. Vlada je osporila ta potraživanja.

85. Prema sudskoj praksi Suda, podnositelj zahtjeva ima pravo na naknadu troškova i izdataka samo u mjeri u kojoj je dokazano da su oni stvarno nastali i bili potrebni te da je njihova visina razumna. U ovome predmetu, uzimajući u obzir dokumente koje ima u posjedu i prethodno navedene kriterije, Sud smatra razumnim dosuditi iznos od 2.079,51 EUR na ime troškova i izdataka nastalih u postupku pred Ustavnim sudom Republike Hrvatske i pred ovim Sudom, uvećan za sve poreze koji bi mogli biti zaračunati podnositeljici zahtjeva. S druge strane, kad je riječ o preostalim troškovima i izdacima nastalima u domaćim postupcima, Sud smatra da ih mora odbiti s obzirom na to da će podnositeljica zahtjeva moći ostvariti naknadu (odgovarajućeg dijela) tih troškova u postupku pokrenutom na temelju zahtjeva za ponavljanje postupka (vidi stavak 75. ove presude i vidi predmet *Baljak i drugi protiv Hrvatske*, br. 41295/19, stavak 54., 25. studenoga 2021.).

IZ TIH RAZLOGA SUD JEDNOGLASNO

1. *proglašava* prigovor u vezi s odbijanjem njezine tužbe zbog nastupa zastare dopuštenim;

2. *presuđuje* da je došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije;

3. *presuđuje* da nije potrebno ispitati dopuštenost i osnovanost ostatka zahtjeva;

4. *presuđuje*
   (a) da tužena država treba isplatiti podnositeljici zahtjeva na ime troškova i izdataka, u roku od tri mjeseca od dana kada presuda postane konačna u skladu s člankom 44. stavkom 2. Konvencije, iznos od 2.079,51 EUR (dvije tisuće sedamdeset devet eura i pedeset jedan cent), uvećan za sve poreze koji bi se mogli zaračunati podnositeljici;
   (b) da se od proteka prethodno navedena tri mjeseca do namirenja plaća obična kamata na navedeni iznos koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećanoj za tri postotna boda;

5. *odbija* preostali dio zahtjeva podnositeljice za pravednu naknadu.

Sastavljeno na engleskome jeziku i otpravljeno u pisanom obliku dana 7. svibnja 2026. u skladu s pravilom 77. stavcima 2. i 3. Poslovnika Suda.

Ilse Freiwirth tajnica	Ivana Jelić predsjednica

U skladu s člankom 45. stavkom 2. Konvencije i pravilom 74. stavkom 2. Poslovnika Suda, zajedničko izdvojeno mišljenje sudaca Krenc, Kučs i Adamska-Gallant prilaže se ovoj presudi.

ZAJEDNIČKO SUGLASNO MIŠLJENJE SUDACA KRENC, KUČS I ADAMSKA-GALLANT

1. Slažemo se s utvrđenjima ove presude, osim u jednom konkretnom dijelu koji se odnosi na odluku o ograničavanju troškova i izdataka na one nastale pred Ustavnim sudom i pred ovim Sudom.

2. Prema utvrđenoj sudskoj praksi, kada Sud utvrdi povredu Konvencije, podnositelj zahtjeva ima pravo na naknadu troškova i izdataka u mjeri u kojoj je dokazano da su oni stvarno nastali i bili potrebni te da je njihova visina razumna (vidi, među ostalim, *H.F. i drugi protiv Francuske* [VV], br. 24384/19 i 44234/20, stavak 291., 14. rujna 2022. i *Scordino protiv Italije (br. 1)* [VV], br. 36813/97, stavak 283., ECHR 2006-V). To također uključuje domaće troškove i izdatke nastale radi sprječavanja ili ispravljanja povrede Konvencije koju je utvrdio Sud (vidi *Nada protiv Švicarske* [VV], br. 10593/08, stavak 243., ECHR 2012; vidi također *Vujović i Lipa D.O.O. protiv Crne Gore (br. 2)*, br. 43050/22, stavak 119., 27. studenoga 2025. i *Legros i drugi protiv Francuske*, br. 72173/17 i 17 drugih zahtjeva, stavak 210., 9. studenoga 2023.).

3. U ovom predmetu Sud je dodijelio iznos koji je podnositeljica zahtjeva potraživala na ime troškova i izdataka nastalih u postupku pred Ustavnim sudom i ovim Sudom, ali je odbio potraživanje drugih troškova i izdataka nastalih u domaćem postupku (vidi stavak 85. presude). Većina je svoju odluku obrazložila činjenicom da će „podnositeljica zahtjeva moći ostvariti naknadu (odgovarajućeg dijela) tih troškova u postupku pokrenutom na temelju zahtjeva za ponavljanje postupka” (*ibid*.).

4. Iako uviđamo i razumijemo logiku supsidijarnosti iza te odluke, koja se oslanja na uvjerljive argumente, željeli bismo s poštovanjem iznijeti svoje rezerve na taj pristup u ovom predmetu.

5. Prije svega, primjećujemo da praksa Suda nije nimalo ujednačena. Sud je u prošlosti dodjeljivao naknadu troškova i izdataka nastalih pred domaćim sudovima čak i kada je priznao da postoji mogućnost ponavljanja ili preispitivanja predmeta nakon što je utvrdio povredu Konvencije (vidi, na primjer, *Beeler protiv Švicarske* [VV], br. 78630/12, stavci 117. – 128., 11. listopada 2022.). Moglo bi se tvrditi da bi veći stupanj usklađenosti prakse Suda bio bolji u pogledu predvidljivosti te bi, prije svega, zajamčio da se prema podnositeljima postupa jednako.

6. Smatramo da je u ovom predmetu potrebno razlikovati naknadu imovinske štete koju podnositeljica zahtjeva potražuje zbog nezakonitog izvlaštenja, s jedne strane, i njezino potraživanje naknade troškova i izdataka, s druge strane.

7. U potpunosti se slažemo da bi domaći sudovi trebali ocijeniti imovinsku štetu za koju podnositeljica zahtjeva potražuje naknadu (vidi stavak 79. presude) nakon ponavljanja domaćeg postupka (vidi,

mutatis mutandis, *Lelas protiv Hrvatske*, br. 55555/08, stavak 86., 20. svibnja 2010.). Ne samo da Sud nema sposobnost utvrditi iznos naknade u tom pogledu, nego je, što je još odlučnije, u ovom predmetu utvrdio povredu samo članka 6. Konvencije. Nije presudio da je podnositeljica lišena imovine bez naknade, protivno članku 1. Protokola br. 1. Kao što je navedeno u presudi u ovom predmetu, Sud „ne može nagađati o tome kakav bi mogao biti ishod da je podnositeljica zahtjeva mogla djelotvorno potraživati naknadu u postupku koji bi bio u skladu sa zahtjevima iz članka 6. stavka 1. Konvencije" (vidi stavak 81. presude).

8. Međutim, troškovi i izdaci nastali pred domaćim sudovima i naknadno pred Sudom, što je omogućilo Sudu da utvrdi povredu članka 6. Konvencije, zasebno su pitanje. To je druga, zasebna sastavnica pojma pravedne naknade iz članka 41. Konvencije. Budući da je Sud utvrdio povredu članka 6. zbog nedostatka pristupa sudu, podnositeljica zahtjeva mogla je potraživati i dobiti naknadu troškova nastalih pred domaćim sudovima u onoj mjeri u kojoj su opravdani i nužno povezani s tom povredom.

9. Ne vidimo uvjerljiv razlog za ograničavanje naknade [samo] na troškove i izdatke nastale pred Ustavnim sudom i pred ovim Sudom. Sud je utvrdio da način na koji su domaći sudovi računali zakonski rok zastare u predmetu podnositeljice zahtjeva nije bio predvidljiv za nju i narušio je samu bit njezina prava na pristup sudu (vidi stavak 71. presude). Navedeno utvrđenje povrede članka 6. Konvencije samostalno je i neovisno od mogućnosti da podnositeljica zatraži ponavljanje parničnog postupka kako bi potraživala naknadu.

10. Bojimo se da položaj većine podnositeljici zahtjeva nameće prekomjeran teret. Prvo, ponavljanje postupka je mogućnost, ali ne i obveza, da podnositeljica zahtjeva pokrene nov (a možda i dugotrajan) postupak na nacionalnoj razini. Drugo, ishod podnositeljičina početnog zahtjeva ostaje neizvjestan ako se predmet ponovi na nacionalnoj razini. Naknada troškova na domaćoj razini ovisila bi o njezinom uspjehu u tom postupku. Sud ne može nagađati o ishodu takvog postupka i, ako bi taj ishod bio nepovoljan, podnositeljica bi morala drugi put snositi troškove i izdatke te ne bi nadoknadila troškove nastale zbog ranijeg uskraćivanja pristupa sudu, unatoč tome što je Sud utvrdio povredu članka 6. U toj bi situaciji podnositeljica dva puta pretrpjela negativne financijske posljedice u vezi s istim zahtjevom.

11. Stoga u ovim okolnostima smatramo da je Sud trebao izravno odlučiti o svim troškovima i izdacima nastalim pred domaćim sudovima. Napominjemo da je Sud imao sve potrebne informacije za donošenje odluke o tom pitanju, za razliku od pitanja imovinske štete.

12. Iz navedenog proizlazi da je, kako sada stvari stoje, jedini ispravan način tumačenja ove presude, prema našemu mišljenju, smatrati da ona podrazumijeva obvezu nacionalnih tijela da nadoknade troškove i izdatke nastale na domaćoj razini prije nego što je Sud utvrdio povredu članka 6., pod uvjetom da su povezani s tim utvrđenjem. Podnositeljica zahtjeva zaista ima

pravo na naknadu odgovarajućeg dijela tih troškova i izdataka, bez obzira na budući ishod zahtjeva za ponavljanje postupka, ako takav zahtjev bude podnesen.

13. Završno navodimo da se pitanje troškova i izdataka nastalih pred domaćim sudovima može doimati sekundarnim ili sporednim. No, ne možemo se složiti s takvim stajalištem. Time se otvaraju temeljna pitanja povezana s načelom supsidijarnosti jer su te stavke neodvojivo povezane s djelotvornim pristupom domaćem pravosuđu i, u konačnici, Sudu. Ako se podnositeljima zahtjeva prepusti da snose financijske posljedice domaćih postupaka, to može imati odvraćajući učinak i obeshrabriti pojedince da traže poštovanje svojih konvencijskih prava pred nacionalnim sudovima. Pravo na pristup nacionalnom sudu kao autonomno pravo mora biti praktično i djelotvorno, a ne samo teoretsko ili iluzorno.

Prevela prevoditeljska agencija Alkemist

ALKEMIST
European Translation Agency
ALKEMIST STUDIO d.o.o.
Miramarska 24/6, 10 000 Zagreb
OIB: 72466496524